

Nieuwsbrief ADHD

Onderzoeksgroep Ontwikkelingsstoornissen

Wie zijn wij?

De Onderzoeksgroep Ontwikkelingsstoornissen maakt deel uit van de vakgroep Experimenteel-Klinische en Gezondheidspsychologie van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit van Gent. Het team bestaat uit een 10-tal psychologen en orthopedagogen en staat o.l.v. Prof. H. Roeyers. Ondanks de grote maatschappelijke belangstelling, zijn stoornissen zoals Autisme, ADHD, Leerstoornissen, Ticstoornissen nog niet zo goed gekend. In het bijzonder verrichten wij dan ook wetenschappelijk onderzoek naar de onderliggende mechanismen die ons een beter begrip van deze stoornissen kunnen opleveren. We zijn er van overtuigd dat dergelijk onderzoek essentieel is en bijdraagt tot een betere diagnostiek en begeleiding. Hierbij hanteren we een ontwikkelingsperspectief. We bestuderen kinderen en volwassenen van alle leeftijden: peuters, kleuters, lagere schoolkinderen, alsook volwassenen. We proberen ook zoveel mogelijk internationaal samen te werken met Universiteiten en Instituten binnen en zelfs buiten Europa. In de rand daarvan gaan we ook in op projecten die niet specifiek een bijdrage leveren tot inzichten in de onderliggende verklaringsmechanismen van diverse ontwikkelingsstoornissen, maar zijn we ook betrokken bij vragen omtrent medicatie, evaluatie en prevalentiestudies, broers/zussen onderzoek,

Medewerkers: Prof. Dr. Herbert Roeyers, Prof. Dr. Jaap Van der Meere, Prof. Dr. Annemie Desoete, Dieter Baeyens, Roeljan Wiersema, Martine Thys, Isabel Gabriëls, Ruth Raymaekers, Sylvie Verté, Koen Ponnet, Petra Warreyn, Jo Renty, Isabel De Grootte, Inge Antrop

QuickTime™ en een GIF decompressor zijn vereist om deze afbeelding te bekijken.

Waarom een 'Nieuwsbrief ADHD'?

Sinds 1995 werkt de onderzoeksgroep Ontwikkelingsstoornissen intensief een onderzoekslijn uit rond de ADHD problematiek. Sindsdien hebben talrijke kinderen en volwassenen met ADHD alsook hun ouders hun medewerking verleend aan diverse studies. In het verleden hebben we steeds getracht u te informeren over de resultaten van de studies waar u aan deelnam. Gezien uw bereidheid tot deelname aan één van onze projecten, menen wij dat u dergelijk onderzoek belangrijk vindt. Daarom zochten we naar alternatieven om u van onze onderzoeksinitiatieven- en resultaten op de hoogte te houden. Om die reden lanceren we dan ook de *Nieuwsbrief ADHD*. Deze nieuwsbrief heeft vooral tot doel om contact te houden met alle deelnemers aan onze ADHD-projecten en zal twee maal per jaar worden rondgestuurd. Met deze nieuwsbrief trachtten we u te informeren en u ervan te overtuigen dat uw medewerking ontzettend waardevol is geweest.

In deze eerste nieuwsbrief laten we u o.a. kennis maken met de doelstellingen, opzet en uitvoering van de Imagestudie en presenteren we u de resultaten aangaande een klasobservatiestudie en een studie naar de perspectiefneming bij volwassenen.

Het IMAGE project

ADHD en Genen

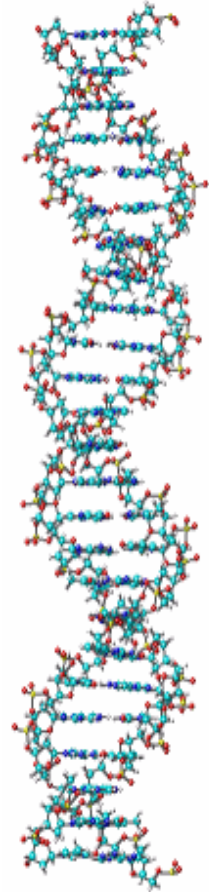
Onderzoek wees uit dat zowel de genen als de omgeving belangrijke oorzaken zijn van ADHD. De laatste jaren worden er enorme inspanningen gedaan om genen die betrokken zijn bij ADHD te detecteren. De meeste interesse gaat hierbij uit naar genen in het Dopamine systeem in de hersenen, zoals het dopamine transporter gen, waarop rilatine en andere stimulantia inwerken en het dopamine receptor-gen. Hoewel er steeds meer bewijskracht bestaat voor de betrokkenheid van deze genen, begrijpen we nog steeds niet hoe specifieke veranderingen in deze genen het risico voor ADHD vergroten. Andere onderzoekers zoeken naar regionen in het menselijk genoom -dit is de hele set van menselijke genen- dat gedeeld wordt tussen broers en zussen die beide ADHD hebben. Er zijn twee nieuwe studies uit Amerika en Nederland die leiden tot de identificatie van nieuwe genen. Beide studies identificeren verschillende regionen van het genoom die kunnen gerelateerd worden aan ADHD en omvatten eveneens genen die leesproblemen en autisme beïnvloeden. Hieruit blijkt de mogelijkheden dat sommige genen die een risico vormen voor ADHD ook een invloed hebben op andere ontwikkelingsstoornissen en karaktertrekken.

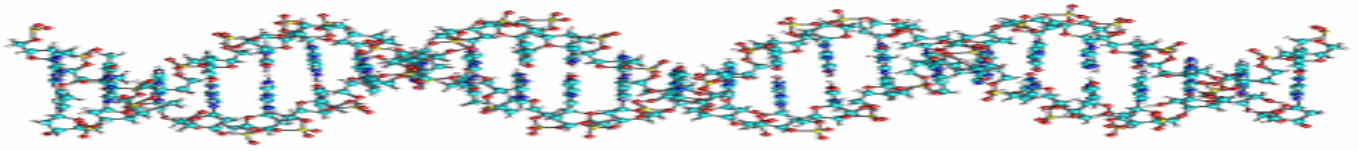
In dit verband zijn we blij u te kunnen informeren over een grootschalig Internationale studie, het Image Project. Het project betreft een samenwerking tussen onderzoekers in tien klinische centra doorheen Europa en wordt gesponsord door het National Institute of Mental Health (NIMH), hetgeen het belangrijkste fonds in Amerika is. Er wordt ongeveer 10 miljoen dollar vrijgemaakt voor dit onderzoek. Hierdoor wordt Image één van de grootste onderzoeksinitiatieven van ADHD die ooit werd gesponsord.

Wat is het Image project?

Het IMAGE-project stelt zich tot doel de genetische oorzaken van ADHD te identificeren. De studie zal moderne genetische technieken gebruiken en zal de bevindingen linken aan een klinisch onderzoek om uit te zoeken welke genen bijdragen tot de ADHD-symptomen. Als deel van de US NIMH Genetic Initiative zal er een internationale bron voor het onderzoek naar ADHD worden gecreëerd. Dit is een fantastische kans omdat deze bronnen ter beschikking zullen worden gesteld t.a.v. de beste wetenschappers van de wereld die op zoek zijn naar de genen betrokken in ADHD. De eerste fase van het project neemt 5 jaar in beslag waarin zowel DNA als klinische gegevens zullen verzameld worden van 2000 schoolkinderen met ADHD en zowel hun broers, zussen en ouders. Tezelfdertijd zal de zoektocht beginnen naar andere genen die betrokken zijn, door de screening van het menselijk genoom.

In België zal het project gecoördineerd worden vanuit onze Onderzoeksgroep en het Centrum voor Medische Genetica van het UZ Gent.

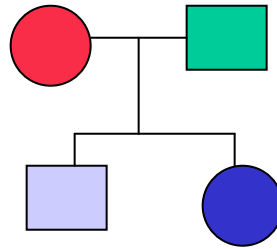
Hallo,

Ik ben Robbe Vermeulen en ik ben 13 jaar. Ik heb ADHD en ik heb meegedaan aan een onderzoek in het universitair ziekenhuis. Het was heel tof, want op het einde kreeg je een beloning. Maar voor je die beloning kreeg moest je eerst spelletjes spelen op de computer. In het eerste spelletje ben je een ruimteschip en je moet zoveel mogelijk andere ruimteschepen kapot schieten. Er was nog veel meer, maar ik heb nu geen zin meer, het is vakantie !!!!!!!

EINDE ROBBE.

Wie kan er deelnemen?

Kinderen tussen 5 en 15 jaar oud waarvan men denkt dat ze ADHD hebben, hun broers en zussen (of ADHD vermoed wordt of niet) en hun ouders worden gevraagd om deel te nemen aan dit onderzoek.

Aangezien dit een familie studie is, wordt er gezocht naar overeenkomsten en verschillen tussen broers en zussen. M.a.w. er zal gekeken worden naar welke genen gedeeld worden door de broers/zussen die beide ADHD hebben en naar de genen die niet gedeeld worden tussen broers en zussen, waarvan maar één van beide ADHD heeft.

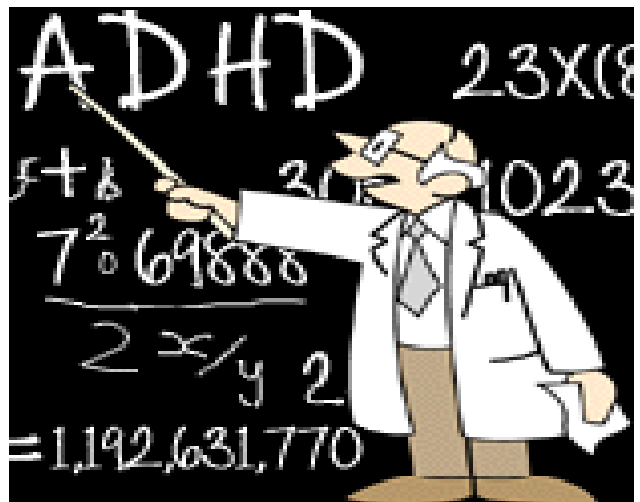
Deelname aan het onderzoek

We wensen alle kinderen, ouders en leerkrachten die deelnamen aan deze studie oprecht te bedanken. De zoektocht naar de genetische en andere oorzaken van ADHD is vaak frustrerend omdat het veel tijd vraagt en de deelnemers er zelf niet meteen persoonlijk voordeel uit halen. We hopen echter dat dit werk leidt tot beter inzicht en dus betere diagnostiek en begeleiding van personen met AHD en hun families in de toekomst. We zijn dan ook erg dankbaar aan al diegene die aan het onderzoek geholpen hebben.

Studie : hyperactief gedrag bij kinderen met ADHD in de klas

Hoewel er een algemene consensus bestaat over het feit dat kinderen met ADHD actiever zijn dan kinderen met een normale ontwikkeling, is men er nog niet in geslaagd om de fluctuaties in hyperactief gedrag op een systematische manier te inventariseren. De voorbije jaren hebben wij verschillende studies opgezet om deze fluctuaties nader te onderzoeken. Als uitgangspunt werd hierbij gekozen voor theorieën die de stimulatiezoekende functie van het gedrag beklemtonen. Eén zo'n theorie is de 'delay aversion' hypothese, die stelt dat het gedrag van kinderen met ADHD een poging is om wachten zoveel mogelijk te vermijden. Zo zal een kind impulsief reageren als het hierdoor de duur van wachten kan beïnvloeden, maar in situaties waarin de eigenlijke duur van het wachten niet kan worden gewijzigd, zal het kind het gevoel van wachten zoveel mogelijk trachten te verminderen door zichzelf bezig te houden. Dit kan door de aandacht naar iets anders te richten (bv. in een boekje kijken) of door het stellen van hyperactief gedrag (bv. prutsen of wriemelen). Eén van onze studies betrof een observatie in de klas van kinderen met ADHD. Deze studie had tot doel om (1) het gedrag tijdens wachten en niet-wachten te vergelijken en (2) om de effecten te onderzoeken van temporele prikkels (beklemtonen het wachten) en niet-temporele prikkels (verminderen het gevoel van wachten) op gedrag tijdens wachten. Hierbij werd het gedrag van 14 kinderen met ADHD en 14 controlekinderen tijdens twee niet-wachtmomenten en vier wachtmomenten in de klas vergeleken. De vier wachtmomenten varieerden naargelang de aan- of afwezigheid van niet temporele stimuli (in casu een verhaaltje) en temporele stimulatie (in casu een klok en metronoom). Het gedrag van de kinderen werd op video opgenomen en naderhand gescoord. De resultaten toonden aan dat kinderen met ADHD rustelozer, luidruchtiger, gefrustreerder en meer storend en stimulatiezoekend gedrag vertoonden dan controlekinderen in dezelfde situatie dan kinderen met ADHD in niet-wachtsituaties en controlekinderen in zowel wacht- als niet-wachtsituaties. We merken dus op dat het motorisch gedrag van kinderen met ADHD tijdens wachten de verwachtingen van wat normale activiteit is, overstijgt.

Dit resulteert in duidelijke conclusies voor gedragsobservaties die frequent plaatsvinden in de diagnostiek van ADHD. We pleiten er voor om het gedrag te observeren in situaties waarbij kinderen met ADHD actiever zijn dan controlekinderen ooit kunnen zijn in om het even welke situatie. In het bijzonder bevelen we aan om in de diagnostische fase van kinderen met een potentiële ADHD diagnose ook gedragsobservaties uit te voeren tijdens situaties die vergelijkbaar zijn met onze experimentele wachtcondities. Verder onderstrepen we het belang om het gedrag van kinderen met ADHD systematisch te vergelijken met het gedrag van kinderen met een normale ontwikkeling in dezelfde situatie.

Wat het effect van niet-temporele en temporele stimulatie tijdens wachten op gedrag betreft toonden de resultaten aan dat alle kinderen minder gedrag stellen in de aanwezigheid van niet-temporele stimulatie (dus als ze naar een verhaaltje mogen luisteren). Kinderen met ADHD vertonen bovendien een sterkere daling in hun rusteloos gedrag in vergelijking met controlekinderen. Verder bleken alle kinderen veel luidruchtiger te zijn in de aanwezigheid van een klok en metronoom, maar temporele stimulatie lokt enkel meer gedrag uit als er geen verhaal werd aangeboden. Wanneer een verhaal werd aangeboden had temporaliteit zelfs een heilzaam effect.

Studie : Perspectiefneming bij volwassenen met ADHD

Volwassenen met ADHD hebben vaak moeilijkheden met het onderhouden van sociale relaties (met familie, vrienden, collega's, partner). Om deze sociale problemen te verklaren werd onderzocht in hoeverre personen met ADHD over voldoende perspectiefnemingsvaardigheden beschikken. Dit zijn vaardigheden waarbij je in staat bent om je in te leven in de gedachten en gevoelens van de andere. Om dit te onderzoeken werden van 28 personen met en zonder ADHD verschillende perspectiefnemingstaken afgenomen.

Vooreerst werd een klassieke perspectiefnemingstaak afgenomen, waarbij men zich diende in te leven in de gedachten en gevoelens van andere mensen op basis van 6 verhaaltjes die werden voorgelezen.

In de tweede taak werden 36 foto's van volwassenen getoond, waarbij enkel het gebied rond de ogen werd getoond. De ogen op deze foto's gaven een bepaalde gezichtsuitdrukking weer (bv. bezorgd, jaloeers). Proefpersonen kozen uit 4 alternatieven welke gevoelsexpressie er op elke foto werd uitgedrukt.

Ten derde werd er een vragenlijst ingevuld, zowel door de deelnemer zelf, als een bekende (bv. moeder, vader, ...). De vragenlijst bestaat uit twee cognitieve factoren (met name Perspectiefneming en Fantasie) en twee affectieve factoren (met name Empathische Bezorgdheid en Persoonlijke Zorg). De eerste cognitieve factor, *Perspectiefneming*, kan gedefinieerd worden als “de tendens om het psychologisch gezichtspunt van de ander in te nemen”. De tweede cognitieve factor, *Fantasie*, wordt gedefinieerd als “het gebruik maken van verbeelding om de gevoelens en acties van de personages uit een creatief werk te ervaren”. De eerste affectieve factor, *Empathische Bezorgdheid*, wordt gedefinieerd als “het respect en de sympathie voor de gevoelens van anderen”.

De tweede affectieve factor, *Persoonlijke Zorg*, wordt beschouwd als “de reactie op moeilijke interpersoonlijke situaties van anderen”.

Tenslotte werd in een vierde taakje 2 videofilms getoond. Op elk van deze films was een gesprek te zien tussen een man en een vrouw die elkaar vooraf nog nooit hadden gezien. Nadat we deze filmpjes hadden opgenomen, hebben we de mannen en vrouwen die op de video te zien zijn, gevraagd om alles wat ze gedacht en/of gevoeld hadden, maar niet gezegd hadden, neer te schrijven. Op deze manier kregen we van elk van deze mensen een uitgebreide lijst onuitgesproken gedachten en gevoelens. In totaal waren er 72 onuitgesproken gedachten en gevoelens (bv. “ik voelde mij zenuwachtig” of “ik dacht dat ik niet goed overkwam”). Tijdens het onderzoek toonden we deze films aan alle deelnemers en stopten we de film telkens de man of vrouw aangegeven had iets te hebben gedacht of gevoeld wat hij/zij niet had gezegd. Op dat moment vroegen we aan de deelnemers om zich te verplaatsen in die andere persoon en neer te schrijven wat die persoon op dat moment zou kunnen denken of voelen. De score op deze taak geeft aan hoe goed de persoon in staat is zich in te leven in een ander. Bij deze techniek gaat het om echte gedachten/gevoelens die in een kennismakingsgesprek tussen vreemden voorkomen.

Zowel de klassieke perspectiefnemingstaak (de verhaaltjes), de Ogentaak en de videotaak meten de *vaardigheid* van een volwassen persoon om het standpunt van anderen in te nemen. De vragenlijst meet daarentegen niet zozeer de vaardigheid, maar wel de *neiging* die een volwassen persoon heeft om het perspectief van een ander in te nemen (onafhankelijk of men hierbij correct is of niet). De resultaten gaven aan dat volwassenen met ADHD even goed als andere volwassenen het psychologisch standpunt kunnen innemen, maar - wanneer men bij volwassenen navraag doet naar de mate waarin ze geneigd zijn om het psychologisch standpunt van de ander in te nemen - oordelen volwassenen met ADHD over zichzelf dat ze in alledaagse situaties minder geneigd zijn om het standpunt van de ander in te nemen.

Varia

Homevideo's

ADHD wordt meestal niet gediagnosticeerd voor de leeftijd van 4 à 5 jaar. De vroege ontwikkeling van kinderen met ADHD blijft grotendeels een mysterie. Ouders herinneren zich immers vaak niet meer alle details van de vroege ontwikkeling. Een manier om meer hierover te weten te komen, is het bestuderen van video-opnamen die door ouders van hun kinderen werden gemaakt vooraleer de diagnose werd gesteld (vakantie, verjaardagen, feestjes, ...), zogenaamde **homevideo's**. Dit kan belangrijke informatie opleveren voor vroegtijdige detectie van risicokinderen, en kan ook helpen om foutieve diagnoses op jonge leeftijd te vermijden. We zijn dan ook op zoek naar ouders die video-opnamen van hun kind willen ter beschikking stellen. Concreet zoeken wij beelden van de eerste drie levensjaren van kinderen die later een diagnose van ADHD kregen. Na ontvangst van de videoband(en) maken wij een kopie en bezorgen u het origineel terug. De beelden worden enkel bekeken door 1 onderzoeker en door 2 beoordelaars die niet op de hoogte zijn van de diagnose van uw kind en geen verdere informatie over uw gezin krijgen. Zij worden in GEEN geval getoond op studiedagen, in lessen e.d.m.. De kopies van de videobanden worden tot 5 jaar na afronding van het onderzoek bewaard en daarna vernietigd.

Remtest

Kinderen met ADHD doen vaak voordat ze denken. Het lijkt kinderen met ADHD te ontbreken aan een innerlijke controle die de remfunctie van het gedrag regelt. Onderzoek heeft laten zien dat dit samengaat met een veranderde hersenactiviteit.

Wat er anders gaat in de hersenen weten we nog steeds niet precies. Daarom is een onderzoek gepland, waarbij, tijdens impulsief taakgedrag, een EEG (elektro-encefalogram) afgenomen wordt. Het kind krijgt een cap (een soort badmuts) op met daarin elektroden. Tijdens de taak moet zo snel en accuraat mogelijk gereageerd worden op bepaalde letters, die verschijnen op een beeldscherm, terwijl op andere letters juist niet gereageerd (geïnhibeerd) moet worden. Het is volstrekt pijnloos en het onderzoek duurt ongeveer 1,5 uur. Een beloning van 10 euro is voorzien.

Adreswijziging

U verhuist en wenst deze nieuwsbrief toch nog te ontvangen? Geef ons dan zo snel mogelijk uw nieuwe adresgegevens

door

Voor informatie....

Als u wilt deelnemen aan het Image Project, de remtest of Homevideo's ter beschikking wenst te stellen of u wenst informatie van één van onze andere projecten, wees dan zo vrij om contact op te nemen met Inge Antrop

*Adres: H. Dunantlaan 2 - 9000 Gent
Tel : 09/264.64.72.*

E-mail: Inge.Antrop@UGent.be